Quia de proximo tumultu, qui hanc urbem et plures non parum turbauit, rumores, et varios
et sinistros etiam magna ex parte, istuc quoque prolatos esse non dubito, qui te et plerosque nostros
anxios, non modo suspensos teneant, sed magna anxietate consficiant, mei officij esse arbitratus,
rem, quod accidit, historice et absque vlla amplificatione referre. Res igitur omnino sic habet.
Duo fuerunt in Senatu improbi, eminentes atque audaces usque ad summam impudentiam. Ambo etiam
nouos et famelici. Alter Flaminius vocabat, Alter Vandelius. Prior quum Capitaneus esset
Vrbis, consuetudinem improborum, proposita scelerum impunitate, sibi conciliabat. Nam si quid
requirebat, protinus, dissolute gestum fuerat, ne vigentem legum penes, patrocinium suscipere mo
paratus erat. Alter vero fidus erat in his omnibus adiutor. Partem Senatus blandiris illectam
tenebant. Quosdam sordidos, et qui gradum suum nisi eorum fauore retinere non poterant, timore
procurso cogebat in suum obsequium. Cognati propinquitatis gratia deinceps assentiebantur.
Itaque in minore Senatu eousque inualuerat eorum potentia, vt libidini resistere vix quisquam
auderet. Caeteris iudicia pluribus annis fuerunt in eorum arbitrio ac ludibrio; et commendatio minime obscura
erat. Hoc non modo ciuitas videbat, sed apud vicinos et exteros eorum culpa pessime audiebamur.
Neque tacebant permulti: quia sepe atrocibus probris vexati, et lacerati fuerunt. Si quis
contemptior eorum flagitia detexerat, illis in promptu erat vltio. Quicquid ab aequalibus dictum
erat, facile vorabant. Interim tamen multi iam contrahebant callum seruitutis. Omnia edicto
in charta mortua tacebant. Nullus denique legum metus, vel pudor, si modo illi fauerent.
Nam et iudices cum vrbis praefecto, non nisi eorum voto quotannis creabantur: eque tandem
turpissimus vrbis praefectus eligebat, suum dedecus vetus. Hoc quidem proximo anno fatebantur omnes.
si hostibus vrbis permissa fuisset electio, non potuisse maiore cum ludibrio nihili homines ad
Senatum vocare. Tam quum antea si quid peccarent minor Senatus, vitiis et corruptelis
medicinam afferre videbatur. Ducenti, multos illuc coniecerant, et fere partim clamosos tumultu
et turbulentos, partim turpis et dissolute vitae: et ne copia eos deficeret, postrabita numero, rationem
in turbam intrusserant quoscumque sibi putabant fore appositos. Denique tam confusa fuit electio
vt in Curiam trumpserint quidam ne ab ipsis quidem dicti. Ita fuit factio, quae vnum Ecclesiae
iudicium sibi obstare videns, quominus efferuit impunitas vitiis omnibus exposita esset, neque
disciplinae residuum manebat, et excommunicatione nobis certamen ~~cum~~ mouere: nec desistit, sursum
ac deorsum omnia vertere, donec magna contentione obtinuimus, vt consilium saltem ab Ecclesiis
Helueticis peteret. Quia autem responsum vestrum improbos spe et voto deiecit, paulo quietior
Vnde statio fuit: sic tamen vt intentis subinde ad nouas occasiones, concisso pudore, vinculis
omnia abrumpere tentarent. Caeterum quum nobis molestum esset assiduae fluctuationi, tandem aus
sumus eos facessere, vt certi aliquid decernerent. Qua in re mirabiliter eos frustratus est Dominus.
Nam in illa promiscua collectione suffragiis fuimus superiores. Sequuta sunt paulo post comitia
Syndicis comitia, vbi tumultuata conuersio apparuit. Hic vero improbi palam furere, quia se videbant
in ordinem coactos. Itaque petulantes capere multa tentare ad fabefaciendum presentem statum
Nostris semper satis fuit compescere sine tumultu eorum conatus, vel saltem frangere. Sed quia
minime obscurum erat, illos sine modo inhiare nouaedis rebus, Senatus optimum remedium
eorum libidini opponere statuit. Et hospitibus Gallis, qui hic diu habitauerant, et quorum nota
erat probitas, quosdam adoptauit in ciuium ordinem forte ad L. vsque. Senserunt improbi quanto
munitio hoc presidio futura essent bonorum manus. Itaque vinum capidem sibi mouendum duxerunt
vt consilium hoc euertent. Res intra eos per compita passim, et in campanis, et clam in priuatis
edibus agitata fuit. Quum tandem quosdam in suam sententiam, non modo fremitu, sed
apertis minis insurgere coepissent. Subvexatus fuit vrbis praefectus, qui cum magna sed
turpi et pudenda catena in Curiam ascendens, deinuitauit Senatum periculum se pertulisse.
Magna pars ex nautis, piscatoribus, calpediariis, et eiusmodi similique nobilitate constata erat.
multi inquilini pauperes. Quasi non nisi his vindicibus tuti esse possent. Senatus
graviter respondit se nihil nouum aggressum, sed quod antiquissimo vsu semper in vrbe receptum
fuisset: Indignum esse nunc et detestandum vrbis nouum educere, et arcere a ciuium ordine, qui
honeste longum tempus in vrbe transegerant, et sibi denique suipsi potestatem ab vltima memoria
manus tradidisse. Quia autem nihil nolentes imperio Senatus agendum esset, aperte ad priuatorum
Curiam in presentia addit: tantum vbiurgatio fuit praefectus, quod protinus hominibus vsdem in
causa tam iusta locasset. Simul tamen factum fuit decretum de vocandis Ducentis: ad quos bui
vsitum est, sancitum fuit Senatus minoris authoritas, et permissum vt posthac suo arbitrio ex
Gallis hospitibus ciues deligerent. Sed antequam hoc postremum statuerant Ducenti, repente

erupit eorum furor, qui ad extrema quoque, ut in rebus desperatis, se proiecere in animum induxerat.
Nam tumultu nocturno prope ad summam cladem adducta fuit civitas. Postridie quam id
accidisset, multis nebulonibus datum fuerat gratuitum prandium. Duces alibi quisque abierant:
et quibus altero quem nominavi Dandelino sumptum prandii suppeditabant, Florinus vero cum
Vollitabant intra muros: multae sinistae notae observabantur, ut non fausta boni civis mentem
Moris autem est, ut postquam diuturnae sint in publicis locubiis, Plebiscitum Vigilum convenire,
et de publicis statuere. Hoc omnibus singulis Senatoribus dicebatur. Quum media in
urbe forum vigiles noctis eius, clamorem non procul audiunt. Nam e regione postravenas
mercatoriae, quidam percussus lapide clamabat se occisum. Accurrunt vigiles pro officio.
Contra insurgunt duo fratres germani et sodalibus Florini et Dandelii, Dominici quidem
in fine. Vetus cupediarii scilicet, sed qui in eadem mensa Senatorio convenerant. Tum et
ex posito deinde agi potuit, quod duo socii plures armatos aggredi ausi fuerant. Et haec
ambo confessi sunt et iudicibus et pluribus aliis, et multis primatibus. Tametsi autem quum
ad supplicium traherentur, negarunt signo dato se tumultum movisse, sic tamen multis
iudicibus comitis erant, ut sua impudentia nihil profecerint. Hoc quidem minime negarunt
se eodem die intra prandium, et cenam, Florino animi gratia in propinquam villam egresso
fuisse comitis. Intra eiusdem de quinquetis Dominibus armatis ad urbem custodiam alumde
vocandis Sabinum fuisse sermonem. Quum in concordia renovatione eius rei mentio, Florinus
opificum adventui repressum. Romanice Suitz Suitz, silentium indivisse. Una autem villa
illa extra fines Reticuensis Ditionis sita est, Divise, paratum iidem fere asserunt et
hospitium, si quis in urbe capitale fremitus patrasset. Crescente tumultu, unus ex Syndicis
qui non procul abierat, cum suo sectione, quod est insigne magistratus, et eminibus accessis
prodiit. Tanta autem semper in hoc populo fuit sacri illius baculi reverentia, ut eius conspectu
non modo sedate fuerint maximae turbae; sed quum ad eosdem ventum foret, vir obiibita
fugit. Unus ex fratribus illis acerbo gladio unius Syndici ~~vecuo~~ incerebrit. Syndicus
insigni potestatis fretus manu intercidit, ut in carcerem ducerent. Adulatur coniuratis ex
factione. Quicquid eminibus erat, obtinguitur negant illi se passuros bonum sodalem in carcere
duci. Adest consortium Florinus: ac dictis pacificandi studium simulans, Syndicalem
baculum arripit, Syndico in autem surrecuit; mens est, non tuus. Ille quanquam pusillae
staturae, homo, non tamen cedere, sed contra animose et fortiter obnitit. Ipse in media pro
omnes urbis licet clamor erat, sublatus, et fere momento prosternebat, Gallos in armis esse
ac urbem invasuros proditam. Dominus Senatorii, qui nocte illa praefectus vigilis erat,
referebat esse Dominicanos armatos. Emissarii, quos sibi fauere noverat, ad tumultuosae
accessere. Florinus quos minime dubitare, cathenam suam iam satis validam esse, vociferari
cepit: nostro est Syndicalis baculus. Eum enim teneo. Ad hanc vocem multi consentiunt
requum datum est: et tamen vindicis eiusdem erat comitatibus, ut facile apparet arcano Dei
instinctu retentus fuisse. Indore ergo confusus et simul territus vaculum se reccipit. Sed
in alterum Syndicum affinem suum incidens, baculum ei violenter extorsit. Ille quiritari
cum sibi esse factam, fuit urbem esse violatam. Quia autem armorum potentia conge victam
improbi, nemo ad Syndici quominam digitum sustulit, ut subsidio veniret. Sed pessimus
quosque tumultum quidam religio tenuit, ut in medio eorum Florino succumbere. Sta metu
coactus baculum clam reddidit. Eram iam in armis plurimi nebulones. Una ubique
sonabat trucidandos esse Gallos, et urbem ab ipsis proditam esse. Dominus autem promissis
suis conditionibus incredibilibus secubiat agens, partim suorum suorum persuasit, ut intra hospitium
stipitibus suamuto in ~~[illegible]~~ ceteris domuerent: partim continuit ut minus est periculi timore
non fuerint percussi. Nemo certe domo egressus est. Atque hoc uno Dei miraculo factum
fuit impetum, quod multum ad conflictum se obtulit. Statuerant enim ut postea
facile tumultuarii, si qui aggressi essent se defendere, occisis quibusdam Stassari in alutis:
quasi urbis sortis esset dicto. Nec vero tantum Hospitibus ministrabatur, sed quidam
etiam clamabant patronos esse occidendos, et venas de Senatu suscindas esse. Atque ita
Vide Senatus mirae clementiam. Nam licet Dyrrhenses fuerint tam nefarie ausi authores,
ac conscii, non modo peccata eorum vitae, sed etiam a medioeri castigatione abstinuit.
Ut ne vestigio quidem ceasse fuerint. Syndici enim Senatum cogi tubent, et urbem excitare.
Sed improbi suis copiis freti, non modo eludere eorum impetum, et spernere, sed etiam

Gregorius / Sforzia

comitis obstrepere, et sibi esse remedii exigua. Hoc tamen praeter spem diuturnus effectum
est, ut paulatim residuet tempestas. Postridie decretum est ut quaestio haberetur de vi publica.
Syndici triduo in testibus requirendis consumpto, ne quid dicere se falso praemonitos ducentos bonos.
Dum recitantur testimonia, inter alios iudices sedebant ipsi quoque comitatis. Ut quanquam velentes
obnoxii, vel suspicione saltem suspicionis aliquam apparuit, tandem tussi sunt excusati, et curiae. Et
Florinus detectum sedulo vindicis cum tribus aliis fuga elapsus est. Maior Senatus, qui
indignitate accensus decrevit, sendere descendum esse conspirationis reliquos; eminorem Senatus
penes quem sunt iudicia, ad venas stricuit et gladio portatur. Citantur a primo apparitore
fugitivi: deinde a praecone publico, ut fieri solet, quod per xviii praecinente tuba factum est.
Illi missis chirographis testati, se misi data fide publica minime venturos. Et quia absunt, sunt
iniqui, quod et vinculis reos causam dicere oportebat, tanquam beneficiarios et tribus publicis
et resolvitur igitur die quinque damnati sunt. Sed antequam iudicio pronuntiarent, coram toto
populo recitata sunt crimina, quorum comitiorum tenori necesse fuit, qui se vocatos his non purgarent
Accessit postea eorum confessio, de quibus sumptum est supplicium, et qui adhuc in carcere teneantur.
Unde constat magis esse noxios, et scelerosos quam ut effugium pateat. Et tamen ut sunt perfecti
frontis, et adversus tumultum fuisse ausi, quod eximium
causam contra Gallos et Senatum Gallis dedit, tutati sunt. Quasi vero ducentis, quorum
praeiudicio et posti sunt, non sint et civibus. Quasi collecta et civitas sopulsi fuerint.
plebs si intelligeret libertatis quae patronos crudelitas optimum, tantum tumultuaretur passuros esse
Quum potius eorum discessu compositae sunt omnes de. Discessit, quam in vocavit ad eos
fugos remiguntur, reddita fuit urbi tranquillitas. Didicimus certe legatos Senensis qui
eorum rogatu ad deprecandum venerant, non diuersis iudiis debere scissam esse, nec illis
contentionibus flagrare: sed placido omnium consensu probari decretum in illos prenam. Et summa
improbitatis praedicti sunt non modo contentam adiisum faciunt, sed futilibus cavillis eximi
in se de nihilo collatum fuisse factum: quae tamen dicere non difficile est. Probabile
esse negant, quum sub manu habuerint magnam turbam, temere ex suo sine valido praesidio
ad arma procurrisse. Quasi vero rarum sit, vel infrequens occupium improbos anteire
coetus et praecipites fieri. Certe quicquid obtendant, manifestum rabies vinum ex cohortis
impulit, ut ictu lapidis Dominum Dericos. Unde exortus est clamor. Eadem quoque diuerum
fratrum excitatio, dum gladiis nudatis in sigilis armatos impetum fecerunt. Tum vero Syndicorum
tumultus; quibus non parde semper capitale fuit, petulantes, et cum iudicio pecuniae, non solum
repentinum furorem, sed concepta prius audacia, diuque intra ipsos concepta. Signum est minime ambiguum.
Clamor denique intra ipsos omnes consonuit de urbe a Gallis prodita, unde nisi ex conspiratione? Nisi
enim ex compacto hanc tesseram sibi mutuo dedissent, qui fuit potuit ut statim in facie iungere
inter se distantibus, vox illa de nihilo confecta et gentes. Nam et illius quem dixi Dandelii
vox quoscunque sui factionis fere provabat, statim accinit, Gallos proditorium incusant. Verum hoc
hoc est scilicet, quod confessus est quidam de eorum assecla, et quo nemo magis illi familiaris
erat, nempe duos illos proditionis principes, quatuor ante vel paucis diebus sic inter se
loquutos, quod cessamus breui ignaviae nostre penas daturi. Iam triennium est quo in eadem
nostram conspiravimus. Ipsos Florino mihi in illo catalogo primum locum dabam. Ergo antecedentem
necesse est. Speciosius autem nunc obtentus est color. Decimus et res publica non esse tam multos
civitate donari. Nihil impetrabimus nec in minore Senatu nec apud Ducentos. Et Populum primo
cabimus: Adulabit multitudo, etiam tumultu Syndicis. Partim justae hominis subornabimus
Et tumultum excitemus. In tollendis hostibus nihil erit negotii: tantummodo audaciam est,
quia de victoria secuti sumus. Hoc ille idem ultimo intimus, et fere tudiundua eius umbra quatuor
repetiit. Negent se iure damnatos esse, quibus in medio populi eventu, et loco sancto duos
ex Syndicis, quosdam Senatores, ex civibus optimos quosque, omnes timoris trucidare proximum
fuit. De re facto, quem sibi statim timiem sumpsuerunt. Nam quod me cedem mulieri
obtendere ipsos non pudet, pudet nos, est quam ut accusatione indigeat. Et tamen non
tudicio Dandelium sequutus est Senatus. Sed cum mala conscientia urbe populus, ut facile
apparet in maximo tumultu, moderationem qualis in rebus tranquillis servari solet fuisse retenta:
nec calidus, vel festinantes quidquam actum esse contra improbos. Quum potius tu si ad sedes,
Senatum nostrum bonis regredi ac venire dicas. Sed in hanc partem satius est peccari, ne quis
praeposterus ut in tracundie fervore accidit, sequitur esse quevatur. Tacit Dominus ut tante
sibi beneficiorum memoria nos assidue ad gratitudinem tuitur, semperque in officio contineat.

quia integra ad diredam sententiam esse non poterat

Farbkarte #13
B.I.G.
Black
3/Color
White
Magenta
Red
Yellow
Green
Cyan
Blue
Inches
Centimetres

VII, 32

S. Ignosces oratiss. vir, et Wendelo fratri, quod scripsi
ad altera epistola exemplar, tibi misi. Sunt denique Germ
alia, quae nonnulla materiam mihi suppeditent. Interim
quidquid tuorum petierit, quieto sis animo. Nos vero et
quod monuit optimus Musculus, quandoque adiuvamus, ne
quid tentet nostri, quod pendentem et periculis disperdat.
Vale et fratrem nostrum Furlin, et reliquos tuos, per Christ
qui nos nuper in sanctam hospitalitatem deposuit, plurimum
salutes. Dus vos ab omni malo tueatur et prosperet.
Iterum vos diligenter salutant Genevae 16. Iulii 1555

Tuus Calvinus tuus.

Reverendo viro et
Domino, Domino Petro
Martyri Vermilio,
Professori sacrae Theologiae
Tiguri, etc.